

Анализ на разходите и ефективността от производствата на земеделско предприятие

Гл. ас. д-р ХРИСТО МОМЧИЛОВ
Тракийски университет - Стара Загора
E-mail: hrmtomchilov1971@abv.bg

Резюме: Проучването е проведено при конкретните производствени условия на Земеделски производител „Иван Чавдаров”, с. Бояджик, област Ямбол. Целта на изследването е на основата на анализа на разходите и приходите на предприятието да се определи равнището на печалбата и ефективността от производството. За постигането на конкретната цел е обхванат тригодишен период (2006-2008 г.), за който са установени равнищата и динамиката на производствените разходи и приходите. Анализът на ефективността на производството е извършен чрез изчисляване на показателите рентабилност на приходите и рентабилност на разходите.

Ключови думи: структура на разходите, приходи от производството, печалба на предприятието

Анализирането на производствените разходи е наложително, тъй като техният размер е главен фактор за рентабилността на производството. Някои производствени разходи в значителна степен зависят от фермера и могат да бъдат регулирани и ограничавани от него.

Целта на статията е да се направи анализ на приходите и разходите на конкретно предприятие в земеделието за тригодишен период (2006-2008 г.) и на тази база да се оцени ефективността на производството в него.

Структурата на приходите на ЗП „Иван Чавдаров” е посочена в табл. 1.

През изследвания период се наблюдава намаление на приходите през последните две години спрямо първата. Приходите през 2007 г. намаляват с 11 450 лв., а през 2008 г. с 10 600 лв. спрямо 2006 г. Това се дължи както на промените в цените, така и на промените в количествата произведена продукция. И за трите години,

приходите от производството на слънчоглед заемат най-висок относителен дял от общите приходи в предприятието.

Структурата на производствените разходи е посочена в табл. 2.

Най-висок относителен дял имат разходите за машини и съоръжения, които се движат в границите 49,47-52,16%, следвани от разходите за торове - 36,49-37,60%. При първите се наблюдава тенденция на намаление през изследвания период, а при втория вид разходи е налице намаление през периода 2006-2007 г. и увеличение през 2007-2008 г. Причината за увеличението на разходите за семена и торове се свързва с ръста на цените им. Тенденция на увеличение има и при разходите за заплати и осигуровки, които от 6,9 се увеличават до 9,2%.

Структурата на разходите при производството на пшеница е представена в табл. 3.

Прави впечатление най-високият относителен дял на разходите за машини и съоръжения, като през третата година от анализирания период абсолютният размер на тези разходи намалява. Най-нисък е относителният дял на разходите за препарати. При тях се наблюдава постепенно намаляване. Увеличава се делът на разходите за семена. Структурата на разходите при производството на ечемик е представена в табл. 4. Най-високите абсолютни стойности на разходите при производството на ечемик са отново при машините и съоръженията (26 995-30 997 лв.), най-ниски са те за семена, препарати, заплати и осигуровки. Структурата на разходите при производството на слънчоглед е представена на табл. 5. Общите разходи при производството на слънчоглед са най-високи в сравнение с тези при производството на пшеница и ечемик (69 122 – 75 036 лв.). В абсолютен размер и тук най-високи стойности приемат разходите за машини и съоръжения, следвани от разходите за торове. Производствената себестойност и цените на продукцията са посочени в табл. 6. Анализът показва, че и за трите години от изследвания период е налице по-ниска себестойност на продукцията от продажната цена. Това е предпоставка за по-добър икономически резултат за дейността на земеделския производител.

Печалбата на предприятието е изчислена като разлика между общите приходи и общите разходи.

Стойностите на размера на печалбата от производството на трите култури за анализирания период са представени в табл. 7.

Таблица 1
Table 1

Структура на приходите на ЗП „Иван Чавдаров” / Structure of the Revenues

Година Years	Общо Total		Пшеница Wheat		Ечемик Barley		Слънчоглед Sunflower	
	лева BGN	%	лева BGN	%	лева BGN	%	лева BGN	%
2006	235500	100	73500	31,21	72000	30,57	90000	38,22
2007	224050	100	67200	29,99	69350	30,95	87500	39,05
2008	224900	100	72000	32,01	66500	29,56	86400	38,42

Таблица 2
Table 2

Структура на разходите на ЗП „Иван Чавдаров” / Structure of the Production Costs

Година Years	Общо Total		Заплати осигуровки Salary and ensure		Торове Composts		Семена Seeds		Машини и съоръжения Machines and equipment		Препарати Preparates	
	лева BGN	%	лева BGN	%	лева BGN	%	лева BGN	%	лева BGN	%	лева BGN	%
2006	191700	100	13227,3	6,9	71484,9	37,29	2990,52	1,56	99990,7	52,16	3834,00	2,00
2007	192400	100	15584,4	8,1	70206,8	36,49	3597,88	1,87	100010	51,98	3001,44	1,56
2008	181900	100	16734,8	9,2	68394,4	37,6	4183,7	2,30	89985,9	49,47	2492,03	1,37

Таблица 3
Table 3

Структура на разходите при производство на пшеница на ЗП „Иван Чавдаров”
Structure of the Production Costs (Wheat)

Година Years	Общо Total		Заплати осигуровки Salary and ensure		Торове Composts		Семена Seeds		Машини и съоръжения Machines and equipment		Препарати Preparates	
	лева BGN	%	лева BGN	%	лева BGN	%	лева BGN	%	лева BGN	%	лева BGN	%
2006	59427	100	4100,46	6,9	22160,3	37,29	927,061	1,56	30997,1	52,16	1188,4	2,00
2007	57720	100	4675,32	8,1	21062,0	36,49	1079,36	1,87	30002,9	51,98	900,42	1,56
2008	58208	100	5355,14	9,2	21886,2	37,60	1338,78	2,30	28795,5	49,47	797,45	1,37

Анализът на печалбата показва, че най-високи стойности са налице при производството на слънчоглед през 2008 г. Причина за това са най-благоприятните изкупни цени за този продукт. Най-ниски са стойностите на печалбата като цяло през 2007 г.

Като измерител на икономическата ефективност на производството е използвано отношението между икономическия резултат и пълния размер на направените вложения (общата ефективност). Като измерител на ефекта е приет чистият доход (печалбата) на предприятието. Изчислени са показателите рентабилност на

приходите и рентабилност на разходите при производството на пшеница, ечемик и слънчоглед. Рентабилността на приходите от трите производства е представена на фиг. 1.

Най-висока рентабилност на приходите за разглеждания период е налице при производството на слънчоглед за 2008 г. Причината за това е най-високата реализирана печалба. Резултат от най-ниската печалба и при трите продукта за 2007 г. са най-ниските нива на рентабилност на приходите. Рентабилността на разходите е представена на фиг. 2.

Като цяло най-успешна по отношение

Таблица 4

Table 4

Структура на разходите при производство на ечемик на ЗП „Иван Чавдаров”

Structure of the Production Costs (Barley)

Година Years	Общо Total		Заплати осигуровки Salary and ensure		Торове Composts		Семена Seeds		Машини и съоръжения Machines and equipment		Препарати Preparates	
	лева BGN	%	лева BGN	%	лева BGN	%	лева BGN	%	лева BGN	%	лева BGN	%
2006	59427	100	4100,46	6,9	22160,3	37,29	927,061	1,56	30997,1	52,16	1188,54	2,0
2007	59644	100	4831,16	8,1	21764,1	36,49	1115,34	1,87	31003,0	51,98	930,446	1,56
2008	54570	100	5020,44	9,2	20518,3	37,6	1255,11	2,3	26995,8	49,47	747,609	1,37

Таблица 5

Table 5

Структура на разходите при производство на слънчоглед на ЗП „Иван Чавдаров”

Structure of the Production Costs (Sunflower)

Година Years	Общо Total		Заплати осигуровки Salary and ensure		Торове Composts		Семена Seeds		Машини и съоръжения Machines and equipment		Препарати Preparates	
	лева BGN	%	лева BGN	%	лева BGN	%	лева BGN	%	лева BGN	%	лева BGN	%
2006	72846	100	5026,37	6,9	27164,3	37,29	1136,4	1,56	37996,5	52,16	1456,92	2
2007	75036	100	6077,92	8,1	27380,6	36,49	1403,17	1,87	39003,7	51,98	1170,56	1,56
2008	69122	100	6359,22	9,2	25989,9	37,6	1589,81	2,3	34194,7	49,47	946,971	1,37

Таблица 6

Table 6

Производствена себестойност и цени на продукцията на ЗП „Иван Чавдаров”, лв./kg

Prime Cost and Costs of the Production, BGN/kg

Година Years	Пшеница Wheat		Ечемик Barley		Слънчоглед Sunflower	
	Цена Cost	Себестойност Prime cost	Цена Cost	Себестойност Prime cost	Цена Cost	Себестойност Prime cost
2006	0,21	0,17	0,20	0,16	0,36	0,29
2007	0,21	0,18	0,19	0,16	0,35	0,30
2008	0,20	0,16	0,19	0,15	0,36	0,29

рентабилността на разходите е 2008 г. Тук стойностите са в границите 21 – 25%. Най-неблагоприятна по този показател се явява 2007 г. Стойностите на рентабилността на приходите и разходите за изследвания период са ниски. Те се влияят предимно от величината на чистия доход, което означава, че трябва да се търсят варианти за повишаване на средните реализационни цени на продукцията.

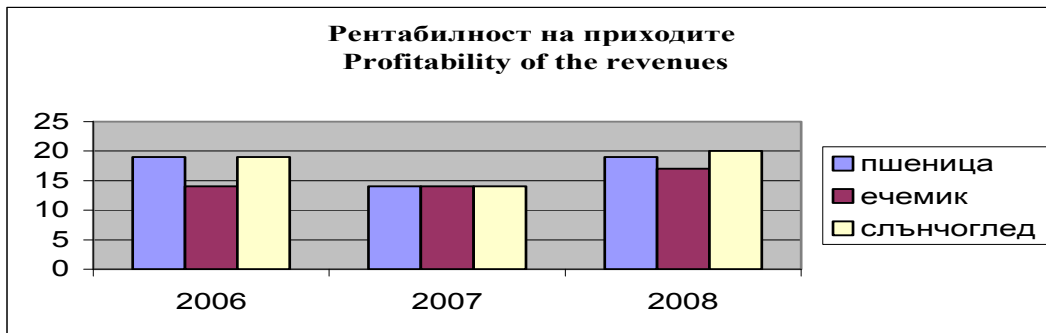
В заключение може да се отбележи, че

възможните пътища за повишаване на ефективността на производството на ЗП „Иван Чавдаров” са усъвършенстването на технологиите за отглеждане на зърнени култури, закупуването на нова техника, чрез което ще се намалят преките разходи за гориво и смазочни материали, нужни за осъществяването на част от производствения процес, както и най-рационалното влагане на суровините и материалите в производството.

Таблица 7
Table 7

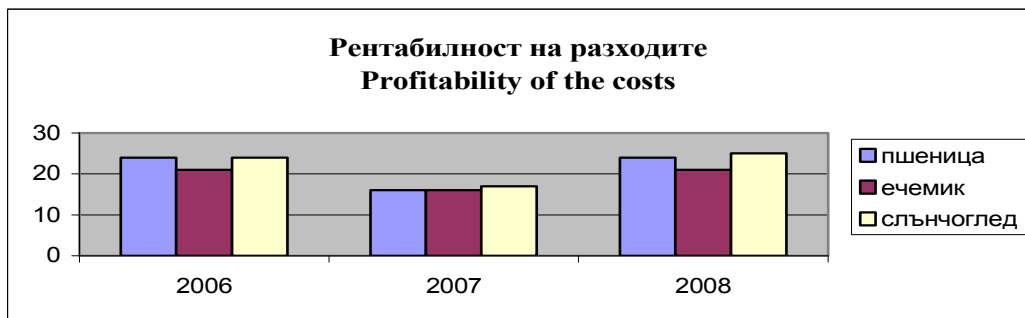
Размер на печалбата при производствата на ЗП „Иван Чавдаров”, лв.
Net Profit of the Production, BGN

Година Years	Пшеница Wheat	Ечемик Barley	Слънчоглед Sunflower
2006	14 073	12 573	17 154
2007	9 480	9 706	12 464
2008	13 792	11 930	17 278

Фиг. 1
Fig. 1

Рентабилност на приходите от производствата при ЗП „Иван Чавдаров”/ Profitability of the Revenues, %

Фиг. 2
Fig. 2

Рентабилност на разходите при ЗП „Иван Чавдаров”/ Profitability of the Costs, %

ЛИТЕРАТУРА

1. Адамов, В., В. Захариев (1991). Рентабилност на фирмата, Свищов.
2. Ангелова, В. (1994). Аграрна икономика, УНСС, С.
3. Ангелова, В., И. Георгиеви др. (1999). Аграрна икономика, „Абагар”, ВеликоТърново.
4. Дончев, Д., и др. (1998). Икономика на предприятието, „Сиела”, С.
5. Пехливанов, Г., Д. Гривекови др. (1992). Цени и ценова политика, „Галактика”, Варна.

Analyze of the Production Costs and Efficiency of Agrarian Firm

H. MOMCHILOV
Trakia University - Stara Zagora

(Summary)

The present study has been hold at the real production condition of agrarian firm “Ivan Chavdarov”, village of Boiadjik, District of Yambol. The goal of the study is to determine the profit of the firm on the base of the firm’s production costs and revenues analyzes. To realize the goal a period of three years has been investigated (2006-2008). The level and the dynamic of production costs have been determined. The analyzes of the production efficiency has been made on the base of indicators: rentability of revenues and costs.

Key words: structure of the production costs, revenues, profit of the firm